

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ КУРСОВИХ РІЗНИЦЬ В УМОВАХ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

О. Г. Шайко, кандидат економічних наук

О. Д. Підлубна

Уманський національний університет садівництва

Розглянуто порядок обліку курсових різниць в умовах використання автоматизованих систем бухгалтерського обліку (на прикладі програми 1С: Бухгалтерія). Проаналізовано облікові процедури опрацювання даних щодо формування та відображення курсових різниць. Обґрунтовано доцільність впровадження субконто "Валюти" за рахунками, на яких обліковуються монетарні активи.

Курс валюти, курсова різниця, валюта, 1С:Бухгалтерія, субконто картка обліку курсових різниць.

Одним із основних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, визначених Законом "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні", є принцип єдиного грошового вимірника. Суть цього принципу полягає в тому, що вимірювання й узагальнення всіх господарських операцій підприємства у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності відображуються в єдиній грошовій одиниці – гривні, незалежно від застосування інших вимірників. Операції в іноземній валюті відображуються в бухгалтерському обліку в іноземній та національній грошових одиницях. Унаслідок зміни валютного курсу, виникають курсові різниці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти визначення та відображення в бухгалтерському обліку операцій з валютою, у тому числі курсових різниць, їх вплив на фінансові результати діяльності підприємства висвітлюється в публікаціях вітчизняних вчених, зокрема Г. В. Веріги [1], І. А. Волкової, Б. І. Іванюк [2, 3], Д. М. Чирки [5] та в статтях інших науковців і практиків, розміщених у спеціалізованих виданнях. Проте ці питання не втрачають своєї актуальності та потребують поглибленого вивчення. Недостатньо уваги приділяється також організації обліку курсових різниць в умовах використання автоматизованих систем ведення бухгалтерського обліку.

Мета дослідження – висвітлення особливостей відображення в бухгалтерському обліку курсових різниць за операціями та статтями звітності, що належать до різних видів діяльності, в умовах використання програми 1 С: Бухгалтерія, виявлення недоліків та внесення пропозицій щодо вдосконалення обліку на даній ділянці.

Виклад основного матеріалу. Методологічною й теоретичною базою дослідження є національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, праці вітчизняних вчених. У процесі дослідження використовувалися такі методи: діалектичний, абстрактно-логічний, узагальнення.

П (С)БО 21 "Вплив змін валютних курсів" визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про операції іноземній валюті. Згідно з П(С)БО 21, курсова різниця – це різниця між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних валютних курсах [4]. Курсові різниці визначаються тільки за монетарними статтями, тобто статтями балансу про грошові кошти, а також про такі активи та зобов'язання, які будуть отримані або оплачені у фіксованій (визначеній) сумі грошей або їх еквівалентів.

Залежно від виду діяльності, у процесі якої виникають курсові різниці, вони поділяються на операційні та неопераційні. Операційна курсова різниця виникає з активами та зобов'язаннями підприємства, пов'язаними з операційною діяльністю. Неопераційна курсова різниця відображується за активами й зобов'язаннями підприємства, пов'язаними з інвестиційною та фінансовою діяльністю.

Для відображення в обліку курсових різниць передбачені такі бухгалтерські рахунки: 714 "Дохід від операційної курсової різниці"; 744 "Дохід від неопераційної курсової різниці"; 945 "Втрати від операційної курсової різниці"; 974 "Втрати від неопераційної курсової різниці". Таким чином, на рахунках 744 "Дохід від неопераційної курсової різниці" та 974 "Втрати від неопераційної курсової різниці" відображуються курсові різниці, які виникають як під час фінансової, так і інвестиційної діяльності. При складанні Звіту про фінансові результати (ф. №2) ці суми знаходять відображення за статтями "Інші доходи" та "Інші витрати".

Для вирішення проблем в організації обліку операцій з іноземною валютою доцільно використовувати відповідні програмні продукти, що дадуть можливість бухгалтерії підприємства максимально автоматизувати процес обліку операцій з іноземною валютою. Розглянемо, як він реалізований за допомогою 1 С: Бухгалтерія.

Для бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних із рухом валюти, у робочому плані рахунків програми 1С:Бухгалтерія використовуються наступні рахунки бухгалтерського обліку: 302 "Каса в іноземній валюті"; 312 "Поточні рахунки в іноземній валюті"; 314 "Інші рахунки в іноземній валюті"; 333 "Грошові кошти в дорозі в національній валюті" (незважаючи на те, що цей субрахунок не валютний, але саме він використовується при здійсненні операцій купівлі валюти); 334 "Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті". Для обліку розрахунків із іноземними контрагентами застосовуються рахунки 362 "Розрахунки з іноземними покупцями і замовниками" та 632 "Розрахунки з іноземними постачальниками та підрядниками".

Для збереження списку валют, історії їх курсів, та формування бухгалтерських проводок за рахунками, для яких встановлена ознака ведення валютного обліку, призначений Довідник "Валюти" Він має

однорівневу структуру. Для кожного елемента довідника обов'язковим є заповнення коду, найменування, короткого найменування, курсу НБУ та кратності. При заповненні коду валюти варто користуватися Класифікатором іноземних валют. Реквізит "Кратність" задає котирувальну одиницю валюти, "Курс НБУ" – офіційний курс даної валюти, встановлений Національним банком України. Якщо кратність дорівнює одиниці, то у полі "Курс НБУ", вводиться кількість гривень, що відповідає одиниці даної валюти. При зміні курсу валюти необхідно ввести нове значення курсу для даної валюти. Усі попередні значення курсу та кратності зберігаються разом з датами їх зміни та можуть бути переглянуті чи змінені у спеціальному вікні, яке відкривається після натискання кнопки "Історія". Якщо комп'ютер має доступ до Internet, можна скористатися кнопкою "Завантаження курсу".

Згідно п. 8 П(С)БО 21 "Вплив зміни валютних курсів", визначення курсових різниць по монетарних статтях в іноземній валюті здійснюється на дату здійснення розрахунків і на дату балансу [4]. Для правильного автоматичного визначення монетарних і немонетарних статей, доцільно встановити константу "Виділяти аванси" у значення "Так". При цьому суми отриманих і виданих авансів (передплат) не будуть переоцінюватися в бухгалтерському обліку, а операції одержання або продажу товарів будуть враховані за курсом передоплати.

Розрахунок курсових різниць по монетарних статтях на дату розрахунку здійснюється автоматично документами, що відображують відповідну господарську операцію ("Прибуткова накладна", "Видаткова накладна", "Банківська виписка", "Касовий ордер", "Покупка валюти" і "Продаж валюти"), а розрахунок курсових різниць на дату балансу проводиться документом "Переоцінка валют". Звертаємо увагу на те, що цей документ здійснює перерахунок вартості відразу за всіма рахунками (у розрізі конкретних об'єктів аналітичного обліку), за якими встановлено ознаку валютного обліку. При проведенні документ перевіряє залишки на відповідних валютних рахунках і порівнює валютне сальдо і гривнєве покриття по кожній з валют. У бухгалтерському обліку визначені таким чином курсові різниці будуть включені до складу доходів або витрат підприємства. При цьому курсова різниця по всіх рахунках і субконто, зазначених у табличній частині документа, вважатиметься неопераційною, курсова різниця по всіх інших рахунках і субконто – операційною.

Наприклад, якщо в рядку табличної частини документа вказати тільки рахунок, залишивши інші графи незаповненими, то курсові різниці, визначені за всіма субконто цього рахунку будуть вважатися неопераційними, або, якщо задано перше субконто рахунку, але не задано другого субконто, то всі курсові різниці, визначені за всіма залишками першого субконто в розрізі другого будуть вважатися неопераційними. Параметри, необхідні для формування проводок із бухгалтерського обліку, а саме: рахунки і статті витрат для операційної і неопераційної курсової різниці слід задати у закладці "Бухгалтерія" діалогової форми документа.

Заповнення форми документа "Придбання валюти" варто почати з зазначення гривневого поточного рахунка, з якого було списано гроші на купівлю валюти (ще до моменту введення документа, він уже повинен бути оформлений "Банківською випискою"), та валютного рахунка, на який буде зроблено зарахування валюти. Вибір цих значень здійснюється з довідника "Рахунки нашої фірми". Далі вноситься така інформація: сума валюти, що купується (реквізит "Сума валюти"); сума валюти, що купується, у перерахуванні на гривні за курсом її придбання (реквізит "Сума, грн."); уповноважений банк (аналітика за рахунком 333); сума комісійних у гривнях. У реквізиті "Всього" відобразиться загальна сума гривень, витрачена на купівлю валюти.

Для формування проводок щодо включення сум сплачених комісійних та збору на обов'язкове державне пенсійне страхування до складу операційних витрат підприємства, а також проводки по відображенню курсової різниці на закладці "Додатково" повинні бути визначені рахунки обліку витрат (доходів) і відповідні об'єкти їх аналітики. Вид діяльності для рахунків витрат або доходів зазначається в однойменному реквізиті закладки "Основні".

На рис. 1 зображена екранна форма документа "Придбання валюти".

Рис. 1. Інтерфейс екранної форми документа "Придбання валюти"

Після заповнення всіх необхідних реквізитів форми документ потрібно зберегти і провести.

Слід відзначити, що, згідно з новим порядком, операції з купівлі-продажу іноземної валюти відображаються в бухгалтерському обліку винятково в частині додатних чи від'ємних різниць між ціною купівлі-продажу іноземної валюти та її балансовою вартістю. При цьому різниця між курсом придбання валюти та курсом НБУ на дату придбання, яка раніше відображувалася на субрахунках 719 "Інші доходи від операційної діяльності" та 949 "Інші витрати операційної діяльності", за новими правилами відображується вже на субрахунках 711 "Дохід від купівлі-продажу іноземної валюти" та 942 "Витрати на купівлю-продаж іноземної валюти".

Усі операції з валютним рахунком реєструються на підставі банківських виписок та супроводжувальних документів, які до них додаються. "Банківська виписка" інтерпретується як валютна, якщо в якості валюти рахунку, для якого вона виписується, у довіднику "Рахунки нашої фірми" вибрана валюта, що відмінна від гривні. При проведенні документа проводки формуються як в іноземній валюті, так і в гривні за курсом НБУ на дату виписки. Також буде виконаний перерахунок залишків у валюті за монетарними статтями балансу на дату документа. Позитивні та негативні курсові різниці, що виникли, будуть віднесені на відповідний рахунок обліку доходів/вtrat від курсових різниць.

Для реєстрації факту продажу валюти на українській міжбанківській валютній біржі призначений документ "Продаж валюти". Заповнення діалогової форми документа починають з вибору гривневого поточного рахунку, на який надійдуть гроші від продажу валюти. Валютний рахунок, з якого уповноваженому банку було перераховано валюту та власне найменування валюти вказуються у реквізитах "Валютний рахунок" та "Валюта". Далі вказується курс НБУ, за яким буде здійснено списання собівартості проданої валюти з рахунка 334 "Кошти в дорозі в іноземній валюті" у кореспонденції з рахунком 942 "Витрати на купівлю-продаж іноземної валюти".

Загальна сума валюти вказується у реквізиті "Сума валюти". Балансова вартість валюти буде розрахована автоматично при проведенні документа та відобразиться при повторному відкритті документа.

У групі реквізитів "Уповноважений банк" вказується найменування вповноваженого банку шляхом вибору його з довідника "Контрагенти" та суму комісійних банку. У реквізиті "Сума, виручена від продажу валюти" вводиться загальна сума гривень, що буде отримана від продажу валюти, після чого у полі "Всього гривень" відобразиться сума отриманих гривень без урахування суми комісії вповноваженому банку. У закладці "Додатково" діалогової форми документа вказується рахунок, стаття витрат та вид діяльності по віднесенню комісійних. При проведенні документа буде сформований необхідний набір бухгалтерських проводок.

Для обліку розрахунків із іноземними покупцями (замовниками) пропонуємо відкривати аналітичні рахунки в розрізі окремих валют: 3621 "Розрахунки з іноземними покупцями. Долари США"; 3622 "Розрахунки з

іноземними покупцями. Євро"; 3623 "Розрахунки з іноземними покупцями. Російські рублі". Така пропозиція пояснюється недоцільністю аналітичного обліку розрахунків із іноземними покупцями в розрізі країн, оскільки підприємства, здійснюючи зовнішньоторгові операції, співпрацюють із багатьма контрагентами. Тому їх групування в розрізі використовуваної валюти сприятиме пришвидшенню процесу надання інформації для користувачів та покращенню її презентабельності.

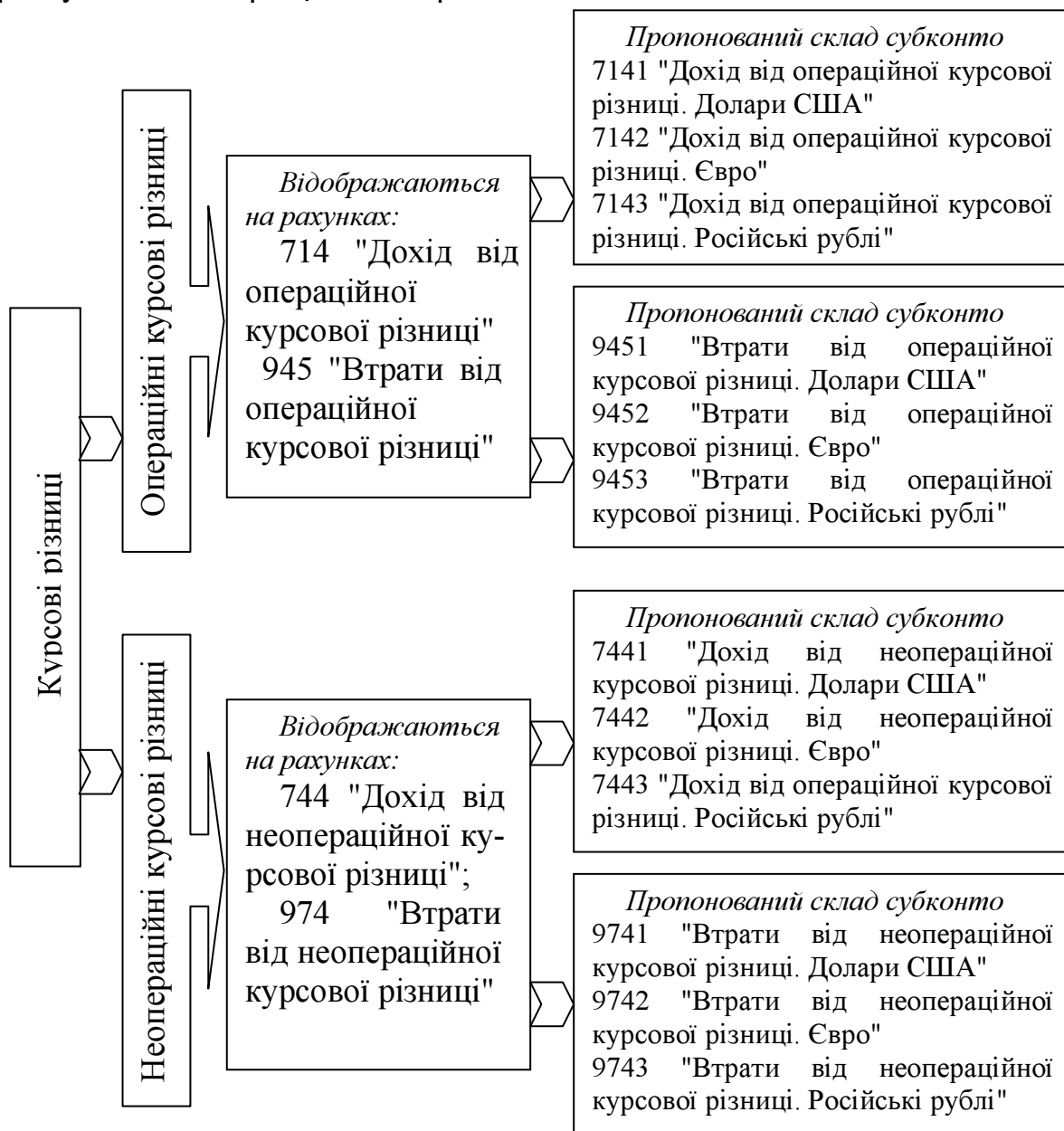

Рис. 2. Пропонована схема відображення в бухгалтерському обліку курсових різниць в умовах автоматизованого ведення обліку

На наше переконання, аналогічної деталізації обліку потребує субрахунок 632 "Розрахунки з іноземними постачальниками": 6321 "Розрахунки з іноземними постачальниками. Долари США"; 6322

"Розрахунки з іноземними постачальниками. Євро"; 6323 "Розрахунки з іноземними постачальниками. Російські рублі".

Тому, на нашу думку, у програмі 1С: Бухгалтерія доцільно створити субконто "Валюти" до субрахунків 362 "Розрахунки з іноземними покупцями і замовниками" і 632 "Розрахунки з іноземними постачальниками та підрядниками".

Щоб виконати переоцінку активів та зобов'язань підприємства в іноземній валюті в останній робочий день звітного періоду, у програмі 1С: Бухгалтерія використовують документ "Переоцінка валюти".

Для всіх рахунків, на яких відображуються курсові різниці, пропонуємо відкривати субрахунки четвертого порядку на кожну валюту, що буде реалізовано через механізм субконто.

Пропонована схема відображення в бухгалтерському обліку курсових різниць зображена на рис. 2.

Для узагальнення інформації про курсові різниці, втрати та доходи від них, пропонуємо створювати звіт – Картку обліку курсових різниць, яка буде формуватися в розрізі окремих валют.

Запропонований нами склад субконто до рахунків 714 "Дохід від операційної курсової різниці"; 945 "Втрати від операційної курсової різниці"; 744 "Дохід від неопераційної курсової різниці"; 974 "Втрати від неопераційної курсової різниці" забезпечить інформаційну базу для формування такого звіту за субконто "Валюти" по зазначених рахунках.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Впровадження наших пропозицій у практичну діяльність підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, сприятиме достовірному відображенню доходів та витрат від курсових різниць у бухгалтерського обліку та звітності господарюючих суб'єктів, забезпечить інформаційну базу для проведення оперативного аналізу доходів і витрат, унаслідок зміни курсу іноземних валют.

Список літератури

1. Веріга Г. В. Операції підприємств в іноземній валюті: бухгалтерський аспект / Г. В. Веріга // Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка". Менедж. та підприємництво в Україні: етапи становлення і пробл. розв. – 2012. – С. 62–66.
2. Волкова І. А. Організаційно-методичні основи обліку та аналізу валютних операцій на підприємствах / І. А. Волкова. – Луцьк, 2010. – 203 с.
3. Волкова І. А. Розрахунки іноземною валютою та їх облік в зовнішньоекономічній діяльності підприємств України / І. А. Волкова, Б. І. Іванюк // Сталій розвиток економіки. – 2011. – № 7. – С. 184–187.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів" : затв. наказом Міністерства фінансів України № 193 від 10.08.2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua
5. Чирка Д. М. Операції в іноземній валюті як об'єкт облікової політики / Д. М. Чирка // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць [Відповід. ред. д. е. н., проф. Ф. Ф. Бутинець]. – Вип. 3 (21). – Ч. 1. – Житомир : ЖДТУ, 2011. – С. 391–402.

Рассмотрен порядок учета курсовых разниц в условиях использования автоматизированных систем бухгалтерского учета (на примере программы 1С: Бухгалтерия). Проанализированы учетные процедуры обработки данных по формированию и отражению курсовых разниц. Обоснована целесообразность внедрения субконто "Валюты" по счетам, на которых учитываются монетарные активы.

Курс валюты, курсовая разница, валюта, 1С: Бухгалтерия, субконто карточка учета курсовых разниц.

In the article the features of accounting of exchange rate differences in the conditions of use of computerized accounting systems (for example, of 1С: Accounting) are considered. The authors analyze the accounting data processing procedures for the formation and record exchange differences. Usefulness of subkonto "Currencies" on the accounts, which accounted for monetary assets is offered.

Exchange rate, exchange rate difference, currency, 1С: Accounting, subkonto card excluding exchange rate differences.